SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Lisäselvitys

1.11.2022

VN/1527/2022
VN/1527/2022-STM-50

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lisäselvitys sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt STM:n ja OM:n näkemystä liittyen asiaan HE 190/2022 vp (hallituksen esitys laiksi tartuntatautilain muuttamisesta) viimeistään tiistaina 1.11.2022 seuraavista asioista:

1. Jos HE 190/2022 vp jäisi kokonaan säätämättä, millainen oikeustila vallitsisi 1.1.2023 lähtien yhtäältä valtakunnan alueella sekä toisaalta Ahvenanmaalla ja millaisia keskeisiä vaikutuksia sillä olisi?

2. Jos hallituksen esitystä Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan muuttamiseksi ei saada annettua ajoissa eduskuntaan, tulisiko alla esitetyn kaltainen lainsäädännöllinen ratkaisu kyseeseen? Tai millaisella muunlaisella sääntelyratkaisulla asiassa tulisi edetä?

Vaihtoehtoinen sääntelyratkaisu:

Säädetään tartuntatautilakiin HE 190:ssä esitetyt muutokset, joilla muutetaan teknisesti oikeustila vastaamaan sote-uudistuksen yhteydessä jo säädettyä ratkaisua.

Lisätään kyseiseen tartuntatautilain muutoslakiin Ahvenanmaata koskeva siirtymäsäännös, joka kuuluisi jotenkin seuraavan kaltaisesti (alustava hahmotelma):

”Ahvenanmaan maakunnassa tarttuvien tautien torjunnasta huolehtivien viranomaisten toimivallan määräytymiseen sovelletaan ennen tämän lain voimaan tuloa voimassa ollutta lainsäädäntöä valtakunnan ja maakunnan viranomaisten tehtävien jaosta (kunnes toisin säädetään).”

Perusteluihin kirjataan, että kyseinen siirtymäsäännös tarkoittaa sitä, että Ahvenanmaan osalta voimassa oleva sääntely säilyy voimassa (kunnes itsehallintolaki säädetään). Sääntelyä ei siis Ahvenanmaan osalta muuteta, joten siirtymäsäännös olisi luonteeltaan vain toteava Ahvenanmaalla nykytilan ylläpitävä säännös.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lisäselvityspyynnön johdosta seuraavaa.

1. Jos tartuntatautilain muutos jäisi kokonaan säätämättä, millainen oikeustila vallitsisi 1.1.2023 lähtien yhtäältä valtakunnan alueella sekä toisaalta Ahvenanmaalla ja millaisia keskeisiä vaikutuksia sillä olisi.

   Hyvinvointialueesta annetulla lailla (611/2021) ja lailla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirretään vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja osaltaan HUS-yhtymä. Jos tartuntatautilain muutokset HE 190/2022 vp jäisivät kokonaan säätämättä, tartuntatautien torjuntatyö 1.1.2023 lähtien olisi edelleen kuntien vastuulla tartuntatautilain mukaan. Käytännössä kunnilla ei olisi enää edellytyksiä

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	02951 63415 +358 2951 63415	kirjaamo.stm@gov.fi stm.fi

hoitaa ko. tehtäviä, sillä niillä ei olisi riittävää osaamista, toimintakykyä ja valmiutta vastata tartuntatautien torjuntatyöstä ja siihen liittyvistä tehtävistä kaikissa järjestämisvastuulleen kuuluvissa palveluissa. Tartuntatautien torjuntatyöhön ja tartuntatautiin sairastuneiden hoitoon liittyviä tehtäviä hoidetaan käytännössä 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä osana hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

Tartuntatautilaissa on säädetty **kuntaan tai sairaanhoitopiiriin virkasuhteessa oleville tartuntataudeista vastaaville lääkäreille** tehtäviä, jotka rajoittavat yksittäisten henkilöiden perusoikeuksia mm. puuttumalla henkilökohtaiseen vapauteen. Tartuntatautilain mukaisissa karanteeni- ja eristämispäätöksissä ym. muissa päätöksissä on kyse yksilön itsemääräämisoikeuteen puuttumisesta julkisen vallan toimenpitein ja julkista valtaa käyttäen. Perustuslain 2 §:n 3 momentissa määritellyn lainalaisuusperiaatteen mukaan kaiken julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin. Jos tartuntatautilakia ei muutettaisi, näiden tehtävien oikeusperusta olisi epäselvä 1.1.2023 lähtien.

Näitä tehtäviä ovat:
- 16 §:n 2 momentti Pakollinen terveystarkastus (yksittäiselle henkilölle)
- 57 § Työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaolosta päättäminen
- 59 § Tilojen ja tuotteiden puhdistus ja tavaran hävittäminen
- 60 § Karanteeni
- 61 § Tavaran karanteeni
- 62 § Karanteenin jatkaminen ja lopettaminen
- 63 § Eristäminen
- 64 § Välttämättömän sairaanhoidon toteuttaminen eristämisen aikana
- 65 § Lääkityksen antaminen vastustuksesta huolimatta eristämisen aikana
- 66 § Eristämisen jatkaminen ja lopettaminen
- 67 § Karanteeni ja eristäminen ulkopuolelta lukittavassa tilassa
- 69 § Tapaamisen rajoittaminen karanteenin ja eristämisen aikana
- 70 § Kiireellinen päätös rajoitetoimenpiteestä.

Tartuntatautilaissa on säädetty **kunnan toimielimelle** tehtäviä, jotka rajoittavat yksittäisten henkilöiden perusoikeuksia mm. puuttumalla henkilökohtaiseen vapauteen. Tartuntatautilain mukaisissa karanteeni- ja eristämispäätöksissä on kyse yksilön itsemääräämisoikeuteen puuttumisesta julkisen vallan toimenpitein ja julkista valtaa käyttäen. Perustuslain 2 §:n 3 momentissa määritellyn lainalaisuusperiaatteen mukaan kaiken julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin. Jos tartuntatautilakia ei muutettaisi, näiden tehtävien oikeusperusta olisi epäselvä 1.1.2023 lähtien. Näitä ovat: 58 § Laajaan tartunnanvaaraan liittyvät toimenpiteet ja 71 § Äkillinen vakava terveysvaara.

Tartuntatautilaissa on säädetty myös tehtäviä, joissa on mainittu kunnan ja/tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaava lääkäri taikka kunta/kunnan toimielin. Jos tartuntatautilakia ei muutettaisi, näiden tehtävien oikeusperusta olisi epäselvä 1.1.2023 lähtien, sillä sosiaali- ja terveydenhuolto kokonaisuudessaan siirretään hyvinvointialueille.

Näitä tehtäviä on seuraavissa säännöksissä:
6 – 10 §, 12 §, 14 §, 17 §, 19 – 21 §, 23 – 24 §, 30 – 32 §, 36 – 37 §, 39 -40 §, 43 – 45 §, 47 §, 49 §, 68 §, 78 §, 80 - 81 §, 83 § ja 89 §.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että on välttämätöntä muuttaa tartuntatautilakia siten, että edellä mainitut perusoikeuksia rajoittavat tehtävät valtakunnan alueella kuuluvat hyvinvointialueeseen virkasuhteessa olevalle tartuntataudeista vastaavalle lääkärille tai hyvinvointialueen toimielimelle. Muutoksella varmistetaan perusoikeuksia rajoittavien toimenpiteiden oikeusperusta myös 1.1.2023 lähtien.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ei koske Ahvenanmaan maakuntaa eikä se sellaisenaan ole tarkoitettu tulevaksi siellä voimaan. Tartuntatautilakia sovelletaan myös Ahvenanmaalla. Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan tehtävistä, jotka ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai kunnille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että jos tartuntatautilakia ei muutettaisi, Ahvenanmaalla tilanne jatkuisi ennallaan tartuntatautien torjuntatyön osalta ja kunnille tartuntatautilaissa säädettyjä tehtäviä hoitaisi maakunnan hallitus tai maakuntalaissa määrätty viranomainen niin kuin nykyisinkin. Tämä koskisi myös Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunnossa mainittuja yksittäisten henkilöiden perusoikeuksia rajoittavien päätösten tekemistä.

2. Jos hallituksen esitystä Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan muuttamiseksi ei saada annettua ajoissa eduskuntaan, tulisiko alla esitetyn kaltainen lainsäädännöllinen ratkaisu kyseeseen? Tai millaisella muunlaisella sääntelyratkaisulla asiassa tulisi edetä?

Valiokunnan ehdotuksen mukaan tartuntatautilain muutoslakiin lisättäisiin Ahvenanmaata koskeva seuraavan kaltainen **siirtymäsäännös**:

”Ahvenanmaan maakunnassa tarttuvien tautien torjunnasta huolehtivien viranomaisten toimivallan määräytymiseen sovelletaan ennen tämän lain voimaan tuloa voimassa ollutta lainsäädäntöä valtakunnan ja maakunnan viranomaisten tehtävien jaosta (kunnes toisin säädetään).”

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa siirtymäsäännöksen lisäämistä. Asiasta tulisi kuitenkin pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

”Ennen tämän lain voimaantuloa voimassa ollut lainsäädäntö” kattaa myös kaikki ennen lain voimaantuloa kumotut säännökset. Tämän vuoksi sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi ” tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta” lainsäädäntöä. Tällöin ilmaisu on täsmällinen ja kattaa nimenomaan vain ne säännökset, jotka olivat voimassa sillä hetkellä, kun lakimuutos tuli voimaan. Myös ilmaisu ” valtakunnan ja maakunnan viranomaisten tehtävien jaosta” ei ole tarpeen, sillä tartuntatautilaissa ei siitä säädetä, vaan itsehallintolaissa. Myös ”toimivallan” jaosta säädetään itsehallintolaissa.

Voimassa olevan tartuntatautilain mukaan tehtäviä hoitavat kunnat ja sairaanhoitopiirien kuntayhtymät, mikä tarkoittaa, että Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan niistä huolehtii Ahvenanmaan maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Ehdotetulla siirtymäsäännöksellä ylläpidettäisiin nykytila.

Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa seuraavaa muotoilua:

”Ahvenanmaan maakunnassa ihmisten tarttuvien tautien torjunnasta huolehtivien viranomaisten vastuiden määräytymiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta lainsäädäntöä kuntien tehtävistä, kunnes toisin säädetään.”

Hallitusneuvos Liisa Katajamäki

Liitteet -

Jakelu- -

Tiedoksi -